

سۇئال

شەرىئەتتە چارۋىلارنىڭ زاكات بەلگىلىمىسى قانداق بولىدۇ؟. بۇ ھەقتە چۈشەنچە بېرىشىڭلارنى سورايمەن.

تەپسىلىي جاۋاب

بارلىق گۈزەل مەدھىيىلەر ئالەملەرنىڭ رەببى بولغان ئاللاھقا خاستۇر، پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا، ئائىلە تاۋابىئاتلىرىغا، ساھابىلىرىغا ۋە قىيامەتكىچە ئۇلارغا ئەگەشكەن كىشىلەرگە ئاللاھنىڭ رەھمەت سالاملىرى بولسۇن.

تۆگە، كالا ۋە قوي قاتارلىق چارۋىلار تىجارەت مەقسىتىدە بېقىلغان بولسا، يەنى باقمىچىلىق قىلغان بولسا ئۇ ۋاقىتتا ئۇ چارۋىلارغا زاكات ۋاجىپ بولىدۇ.

1- تۆگىنىڭ ئۆلچىمى: ئالىملارنىڭ بىرلىكى بىلەن تۆگە بەش بولغاندا ئۇنىڭغا بىر قوي زاكات كېلىدۇ، ئۇنىڭدىن كېيىن ئون بولغاندا ئىككى قوي، ئون بەش بولغاندا ئۈچ قوي، يىگىرمە بولغاندا تۆت قوي زاكات كېلىدۇ، يىگىرمە بەش بولغاندا، بىر يېشى توشۇپ ئىككىنچى ياشقا قەدەم قويغان بىر چىشى بوتۇلاق زاكات كېلىدۇ. بۇنىڭ تەپسىلاتى تۆۋەندىكى ھەدىستە بايان قىلىنىدۇ.

تۆت ياكى ئۇنىڭدىن ئاز تۆگىسى بولغان كىشىگە زاكات كەلمەيدۇ لېكىن ئۆزى خالاپ بىر نەرسە بەرسە بولىدۇ. ئەنەس رەزىيەللاھۇئەنھۇدىن بايان قىلىنىدۇكى، ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئەنەسنى بەھرەينگە يولغا سالىدىغان ۋاقىتتا ئۇنىڭغا مۇنۇ خەتنى يېزىپ بەرگەن: «ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللاھنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن، بۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى ئاللاھ تائالا بۇيرىغان ۋە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇسۇلمانلارغا ئادا قىلىشنى بۇيرىغان پەرز زاكاتىنىڭ بەلگىلىمىسىدۇر. زاكات توپلايدىغان كىشىلەر مۇسۇلمانلاردىن بەلگىلىمە بويۇنچە ئالسا بەرسۇن، ئەگەر بەلگىلىمىدىن ئارتۇق ئالىمەن دەپسە بەرمىسۇن: تۆگە يىگىرمە تۆت ياكى ئۇنىڭدىن ئاز بولسا، ھەر بەش تۆگىگە بىردىن قوي زاكات كېلىدۇ، ئەگەر تۆگە يىگىرمە بەشتىن ئوتتۇز ئالتىگىچە بولسا بۇنىڭغا بىر يېشى توشۇپ ئىككىنچى ياشقا قەدەم قويغان بىر چىشى بوتۇلاق زاكات كېلىدۇ، ئوتتۇز ئالتىدىن قىرىق بەشكىچە بولسا، بۇنىڭغا ئىككى يېشى توشۇپ ئۈچىنچى ياشقا قەدەم قويغان بىر چىشى بوتۇلاق زاكات كېلىدۇ، قىرىق ئالتىدىن ئاتمىشقىچە بولسا، بۇنىڭغا ئۈچ ياشنى تولۇقلىغان، ئەركەك تۆگە يېقىن كېلىدىغان بىر چىشى تۆگە زاكات كېلىدۇ، ئاتمىش بىردىن يەتمىش بەشكىچە بولسا، بۇنىڭغا تۆت ياشنى تولۇقلىغان چىشى تۆگە زاكات كېلىدۇ، يەتمىش ئالتىدىن توقسەنگىچە بولسا، بۇنىڭغا ئىككى يېشى توشۇپ ئۈچىنچى ياشقا قەدەم قويغان ئىككى چىشى بوتۇلاق زاكات كېلىدۇ، توقسان بىردىن بىر يۈز يىگىرمىگىچە بولسا، بۇنىڭغا ئۈچ ياشنى تولۇقلىغان، ئەركەك تۆگە يېقىن كېلىدىغان ئىككى چىشى تۆگە زاكات

كېلىدۇ، بىر يۈز يىگىرمىدىن ئاشقاندا، ھەر قىرىقتا ئىككى يېشى توشۇپ ئۈچىنچى ياشقا قەدەم قويغان بىر چىشى بوتۇلاق زاكات كېلىدۇ، ھەر ئەللىكتە ئۈچ ياشنى تولۇقلىغان، ئەركەك تۈگە يېقىن كېلىدىغان بىر چىشى تۈگە زاكات كېلىدۇ، بىر كىشىنىڭ پەقەت تۆتلا تۈگىسى بولسا، ئۇنىڭغا زاكات كەلمەيدۇ، لېكىن تۈگىنىڭ ئىگىسى ئۆزى خالاپ بىر نەرسە بەرسە دۇرۇستۇر، بەشكە يەتكەندە ئۇنىڭغا بىر قوي زاكات كېلىدۇ...». [بۇخارى رىۋايىتى 1454-ھەدىس].

2- كالىنىڭ بەلگىلىمىسى: كۆپچىلىك ئالىملارنىڭ قارىشىدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنۇ ھەدىسى بويۇنچە ئوتتۇزدۇر. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «كالا ئوتتۇزغا يەتكەندە ئۇنىڭغا بىر ياشلىق ئەركەك ياكى چىشى موزاي زاكات كېلىدۇ، قىرىققا يەتكەندە ئىككى ياشلىق ئەركەك ياكى چىشى موزاي زاكات كېلىدۇ». [ترمىزى رىۋايىتى 622-ھەدىس. ئىبنى ماجە رىۋايىتى 1804-ھەدىس. شەيخ ئەلبانى ترمىزىنىڭ سەھىھ ھەدىسلەر توپلىمىدا سەھىھ دەپ كەلتۈرگەن].

3- قوينىڭ بەلگىلىمىسى: كۆپچىلىك ئالىملارنىڭ قارىشىدا يۇقىرىدا بايان قىلىنغان ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ھەدىسى بىلەن قىرىقتۇر. قىرىق قويغا بىر قوي زاكات كېلىدۇ. ھەدىستە: «يايلاقتا بېقىلغان قوينىڭ زاكىتى قىرىقتىن بىر يۈز يىگىرمىگىچە بولسا بۇنىڭغا بىر قوي زاكات كېلىدۇ، بىر يۈز يىگىرمىدىن زىيادە بولۇپ، ئىككى يۈزگە يەتسە بۇنىڭغا ئىككى قوي زاكات كېلىدۇ، ئىككى يۈزدىن زىيادە بولۇپ ئۈچ يۈزگە يەتسە، بۇنىڭغا ئۈچ قوي زاكات كېلىدۇ، ئۈچ يۈزدىن زىيادە بولغاندا، ھەر يۈز قويغا بىر قوي زاكات كېلىدۇ، ئەگەر يايلاقتا بېقىلغان قوي قىرىقتىن ئاز بولسا، ئۇنىڭغا زاكات كەلمەيدۇ لېكىن قوينىڭ ئىگىسى ئۆزى خالاپ بەرسە بولىدۇ».

كۆپچىلىك ئالىملار چارۋىلاردا زاكاتنىڭ ۋاجىپ بولۇشى ئۈچۈن چارۋىلارنىڭ يايلاقتا بېقىلغان بولۇشىنى شەرت قىلدى، يەنى يىلنىڭ كۆپ قىسمىدا يايلاقتىن ئۆت-چۆپ يەيدىغان بولۇشى شەرت قىلىنىدۇ، ئەمما ئۆيدە ھەلەپ ئېتىپ بېرىپ باققان قوي بولسا، ئەگەر تىجارەت مەقسىتىدە باققان بولسا زاكات كېلىدۇ، ئۇنداق بولمىسا زاكات كەلمەيدۇ. يايلاقتا بېقىلغان بولۇشنىڭ شەرتى توغرىسىدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «قويغا زاكات ۋاجىپ بولۇش ئۇ يايلاقتا بېقىلغان بولۇشى كېرەك». [ئەلمۇغنى "2-توم 230-243-بەت].

"دائىمىي كومىتېت پەتىۋاسى" 9-توم 202-بەتتە مۇنداق كەلگەن: "يايلاقتا بېقىلغان تۈگە، كالا ۋە قويلار زاكات بېرىش ئۆلچىمىگە يەتسە ئۇنىڭغا زاكاتنىڭ ۋاجىپ بولىدىغانلىقىغا ئالىملار بىرلىككە كەلدى. تۈگىدە ئاۋۋىلى بەشتۇر، كالىدا ئوتتۇزدۇر. قويدا قىرىقتۇر. يايلاقتا دېگەن ئۆيدە ھەلەپ ئېتىپ بەرمەستىن سىرتتىكى ئۆت-چۆپلەردە بېقىلغان دېمەكتۇر. ئىشلەمچى ھايۋان دېگەن ئىگىسى ئۈستىگە يۈك قاتارلىق نەرسىلەرنى ئارتىدىغان ھايۋان دېمەكتۇر.

ئالىملار ھەلەپ بىلەن باققان ئۇلاغ بىلەن ئىشلىتىدىغان ئۇلاغقا زاكاتنىڭ ۋاجىپ بولۇش ھۆكۈمى توغرىسىدا پەرقلىق قاراشتا بولدى. كۆپچىلىك ئالىملار بۇنىڭغا زاكات ۋاجىپ بولمايدۇ دەپ قارىدى. ئەھمەد، نەسائىي ۋە ئەبۇ داۋۇد بەھزى بىن ھەكىم ئاتىسىدىن ئاتىسى چوڭ ئاتىسىدىن بايان قىلغان ھەدىستە، ئۇ كىشى مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى

ئاڭلىغان ئېدىم دەيدۇ: «ياپاقتا بېقىلغان تۆگە قىرىق بولسا ئۇنىڭغا ئىككى ياشلىق چىشى بوتۇلاق زاكات كېلىدۇ» تۆگىگە زاكاتنىڭ ۋاجىپ بولۇشى ياپاقتا بېقىلىش شەرتى بىلەن بولىدۇ. ئۆيدە ھەلەپ بىلەن باققان بولسا زاكات كەلمەيدۇ. ئىشلىتىدىغان ئۇلاغ توغرىسىدا ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: «ئىشلىتىدىغان ئۇلاغقا زاكات كەلمەيدۇ». ئىمام مالىك ۋە باشقا بىر قىسىم ئالىملار ھەلەپ بىلەن باققان ئۇلاغ بىلەن ئىشلىتىدىغان ئۇلاغقا زاكات ۋاجىپ بولىدۇ دېگەن قاراشتا بولدى.

ھەممىدىن توغرىنى ئاللاھ تائالا ياخشى بىلگۈچىدۇر.